

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERĐİŐİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 73 Ekim 2020 & Volume: 13 Issue: 73 October 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ADNAN ÖZERİN ŞİİRLERİNDE MAHALLE İMGESİ THE IMAGE OF THE NEIGHBORHOOD IN ADNAN ÖZER'S POEMS

Yusuf ÇOPUR*

Öz

İlk Şiir kitabı 1981 yılında yayımlanan Adnan Özer'in yayımlanmış 6 Şiir kitabı vardır. Şair, eserleriyle Cemal Süreya (1994), Fazıl Hüsnü Dağlarca (2016-Cenk Gündoğdu ile) ve Attilâ İlhan (2017) Şiir ödüllerine değer görölmüŐtür. Aynı zamanda yayıncılık dünyasına da pek çok katkıları olan ve birçok yayınevi kurup dergi çıkartan Adnan Özer, GendaŐ Kültür, Everest, Cadde ve Özgür gibi yayınevlerinde editörlük yapmıştır. Çeviri alanında kıymetli eserleri dilimize kazandıran Şair, İspanyolcadan, başta Şiir kitapları olmak üzere -Pablo Neruda, Octavio Paz, Ruben Dario gibi- birçok çeviri yapıtına imza atmıştır. Victor Jara, Ölümsüz Őarkı, XX. Yüzyılın Yalnızı, Fernando Pessoa (Rüstem Arslan ile birlikte) adlı inceleme/derleme yapıtları da bulunan Şairin Çocuk edebiyatı dalında Küçük İstasyon ve folklorik bir anlatı olan Hayal Tabirleri adında eserleri de vardır.

Türk Şiirinde 1980 Kuşağının oluŐumunda, farklı Şiir görüşleri ve anlayıŐlarının buluŐmasında öncü bir Şair olarak atak, yenilikçi ve zenginleŐtirici bir görev üstlenen Adnan Özer, yerel ve evrensel kültürlerin biresimini de özgün Őiiriyle gerçekleştirir. Şiirlerinde insanın kederini ve sevincini buluŐturan 'Şiir neŐesi'ni özgürce duyumsatan Şair, ilk dönemlerinde derin türküyü arar ve bu 'aÇık tarzı'nın üzerine aynı zamanda doğa mistisizmini benimser. Yüksek Şiir sanatına kendini adayın Adnan Özer, Şiirlerindeki folklorik öğelerle yerelin sesini duyup onu evrensele taşıyan eserler ortaya koyar.

Anahtar Kelimeler: Adnan Özer, Şiir, Mahalle, Edebiyat, Imge, Türk Edebiyatı, 1980 Kuşağı Türk Şiiri.

Abstract

Adnan Özer, whose first poetry book was published in 1981, has 6 published poetry books. The poet was deemed worthy of poetry awards by Cemal Süreya (1994), Fazıl Hüsnü Dağlar (2016-with Cenk Gündoğdu) and Attilâ İlhan (2017). At the same time, Adnan Özer, who has many contributions to the publishing world and founded many publishing houses and publishes magazines, has worked as an editor in publishing houses such as GendaŐ Kültür, Everest, Cadde and Özgür. The poet, who brings valuable works in the field of translation to our language, has written many translation works from Spanish, especially poetry books such as Pablo Neruda, Octavio Paz, Ruben Dario. Victor Jara, Immortal Song, XX. The poet, who also has works of analysis / compilation named Lonely of the Century, Fernando Pessoa (with Rüstem Arslan), also has works called Little Station in the branch of Children's Literature and Dream Phrase, a folkloric narrative.

As a pioneering poet in the formation of the 1980 Generation in Turkish poetry, as a pioneer in the meeting of different poetry views and understandings, Adnan Özer performs the synthesis of local and universal cultures with his original poetry. The poet, who freely senses the "joy of poetry", which brings together the sorrow and joy of the human being in his poems, searches for deep folk songs in his early periods and also adopts nature mysticism on this "lover's style". Devoting himself to the art of high poetry, Adnan Özer hears the voice of the local with the folkloric elements in his poems and creates works that carry it to the universal.

Keywords: Adnan Özer, Poetry, Neighborhood, Literature, Imge, Turkish Literature, 1980 Generation Turkish Poetry.

*Dr., <https://orcid.org/0000-0003-2196-5867>

GİRİŞ

Nesne, varlık ve durumların insan zihni tarafından yeniden inşası sonucu, kendi gerçekliğinin dışında, ortaya çıkan anlamlandırma olarak tanımlanan imge, sanat aracılığıyla estetik bir zeminde ve derinlikte dilin anlam dünyasında kurulan çağrışımlar bütünüdür aynı zamanda. İmgenin analojisi, duyuların yeniden yorumlanması, tasarlanması ve bu yorum ve tasarıma sanatsal estetik kazandırılmasıdır. Yunanca “meta” (öte, aşırı) ve “pherein” (taşımaya, yüklemeye) (Salman, 2003, 53) sözcüklerinin bir araya gelmesiyle oluşan imge ve bir görüntü veya algıyı öteye, gizli olana taşımak anlamına da gelir (Durmuş, 2011:746). Somuttan soyuta, soyuttan somuta açılan bu çağrışımsal anlam evreni, subjektif bir tasarımdır ve içselleştirilen algı, eşya ve varlıkları, hayâl dünyasında yeniden zengin ve derin bir anlama kavuşturur. Bu açıdan “İmge, gerçekliğin kaba ve ihlal edici kuşatmasından sıkılan ruhun, sonlu, sınırlı ve iğreti olandan, sonsuz, sınırsız ve aşkın olana açılmasıdır.” (Korkmaz, 2002,274).

Dışsal dünyanın içsel dünyada algılanış şekli olarak da tanımlanabilecek olan “İmgelem, duyuusal bir uyarım yokken de bir varlığı, bir biçimi zihinde canlandırma yetisidir” (Koçak, 1995; 45) İmge, bireyseldir. Her yazar, şair, sanatçı onu kendi dünyasında kendi özgün hayal gücüyle üretir. Bu çağrışımları her yönüyle çözümlenmek mümkün değildir. Zira, “Algılama-duyumsallık ile kavramsallık-tasarım, bilinç ile bilinçdışı, içsellik ile dışsallık, içkinlik ile aşkınlık, mahremiyet ile kamusalılık, özgürlük ile etik sorumluluk arasındaki karmaşık, çetrefil, diyalektik ilişkinin ne bu yanındadır imge, ne öteki yanında” (Atakay, 2004, 67).

İmge, sanatın hemen her alanında kendini hissettiren bir terimdir. Zira edebiyattan mimariye, resimden şiire her sanatsal ve yaratıcılığın zemin olduğu alanda bir yeniden tasarlama, yeniden yorumlama eylemi vardır. Gerçeğin, görünenin hayalde, zihinde yeniden anlam bulması olarak da kabul edebileceğimiz imgeyi araştırmamızın temelini oluşturan özde Adnan Özer, genelde de 80 Kuşağında Tuğrul Tanyol, Haydar Ergülen, Ahmet Güntan, Mehmet Müfit, İhsan Deniz gibi şairlerin sıkça kullanmış olmalarıdır.

Çağdaş Türk şiirinin 1980’den günümüze kadarki dönemine bakıldığında dikkat çeken, bir akım, şiir manifestosu, hareket, grup veya bir topluluk veya diğer çağdaşlarından ayrılmış, öne çıkmış, sivrilmiş bir şair görülmemektedir (Kara, 2014).

1980 Kuşağı ne anlama gelmektedir? 1980 kuşağına bakış açısının temelleri nelerdir? 1980 Kuşağı denildiğinde 1950’li yılların ortalarında doğanları veya doğum tarihleri sapmalar gösterse de 1970’lerin sonlarında kıpırdanmaya başlayarak 1980’lerin başlarında şiirde yeni bir anlayış için mücadele edenleri, birlikte çıkarıp dönemsel tartışmalara girenler kastedilmektedir (Asiltürk, 2013). Bu kuşak içinde değerlendirilen isimlere gelince; Ahmet Erhan, Adnan Özer, Osman Konuk, Haydar Ergülen, Ali Cengizkan, Tuğrul Tanyol, Mehmet Müfit, Murathan Mungan, Akif Kurtuluş, Ali Günvar, Hüseyin Ferhad, İhsan Deniz, Lâle Müldür, Metin Celâl, Nevzat Çelik, Seyhan Erözçelik gibi isimler kuşağın öne çıkan şairleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bünyesinde tek tip şiiri barındırmayan 80 Kuşağı Türk şiirinde geleneksel anlayıştan metafiziksel anlayışa, anlatımcılıktan imgeciliğe, marjinal tutumdan pek çok farklı anlayışa sahip bir poetik vardır ve bir aradadır. Bir dergide birbirinden tamamen farklı şiir anlayışına sahip şairlerin şiirleri yayımlanabilir. Bu bakımdan kuşak şiirinin ayrıştırılmasında değişik çizgiler bulunmaktadır. Bu dönemde yalnızca şiir öne çıkarıldı, “Aslolan üründür.” anlayışı egemen oldu. 1970lerde slogancı, politik bir araç olarak kullanılan şiir 1980’lerde “Şiir her şeyden önce şiir olmalıdır.” İlkesi ile savunuldu. Bu dönemde şiir ayrıca reddetmenin yanında birikimi öne çıkardı (Asiltürk, 2013).

1. 1980 Kuşağı Türk Şiirine Dair Genel Değerlendirme -Poetik Yönelimler- (Asiltürk, 2006).

1.1. İmge Şiiri

Okuduğumuz, duyduğumuz bir kelime, cümle, söz aracılığıyla zihinimizde şekillenen görüntü olarak tanımlayabileceğimiz imge; şiirde ise (imge şiiri/imgesel şiir) hislerin, duyguların, hissedişlerin iletilmesinde şairin şahsi dünyasından çıkan imgeler bütünüdür. İmge şiiri anlatmaya değil, yansıtmaya odaklanır. Acının, kederin, özlemin, hüznün, sevincin, karamsarlığın yansıması görülür bu akıma mensup şairlerin eserlerinde. Daha çok kendilerine İkinci Yeni şairlerini örnek alan bu akım şairleri arasında Ahmet Güntan, Haydar Ergülen, Mehmet Müfit, Sami Baydar, Seyhan Erözçelik, gibi şairler vardır.

1.2. Anlatımcı Şiir

Anlatımcı şiir başı sonu belli kısa bir hikâyesi olan, olay örgüsüne, neden-sonuç ilişkisine, olay kahramanlarının veya olayın geçtiği yerin tasvirine de yer veren şiirdir. Bu tarz şiirin başlıca temsilcileri arasında Şavkar Altınel, Roni Margulies, Turgay Fişekçi gibi şairler yer alır.

1.3. Folklorik ve Mitolojik Şiir

Temeli halkın duyuş ve söyleyişini yansıtmak olan Folklorik şiir, yerel değerlere, halkın kültür ve şiirine yaslanır. Yerli olanı ön plana çıkaran bu şiirin önde gelen isimleri; Adnan Özer, Murathan Mungan, Yaşar Miraç'tır. Hüseyin Ferhad'ın önemli isimlerinden biri olduğu Mitolojik şiir ise milletlerin mitolojilerine ilgi duyan, mitolojik öğeleri önceleyen şiirdir.

1.4. Mistik/Metafizik Şiir

Önde gelen isimleri arasında Ali Günvar, Hüseyin Atlansoy, İhsan Deniz, Lale Müldür, Mehmet Ocaktan, Osman Konuk gibi şairlerin olduğu Mistik/Metafizik şiir mistik duyguları ve öğeleri önceler.

1.5. Gelenekselci Şiir

Türk şiirinin geleneğini ve birikimini önemseyen Gelenekselci şiir, eski kelimeleri kullanma, klasik izlek ve mazmunları hatırlatma gibi özelliklere sahiptir. Osman Hakan A., Sefa Kaplan, Ve Vural Bahadır Bayrıl gibi isimler bu tür şiirin önde gelen isimlerindedir.

1.6. Toplumcu Şiir Ve Yenibütün

Ahmet Erhan, Ali Cengizkan, Ali Asker Barut, Hüseyin Haydar, Metin Cengiz, Nevzat Çelik, Salih Bolat ve Şükrü Erbaş gibi şairlerin önde geldikleri bu şiir, 1980 öncesi "Toplumcu-Gerçekçiler" in izinden giden şiirdir.

1.7. Beatnik-Marjinalci Şiir

80 kuşağında küçük İskender'in temsil ettiği beatnik-marjinalci şiir; aykırılığı, isyankârlığı, kurallara karşı durmayı ve kuralsızlığı temel alır ve kendine has bir edebiyat ve şiir anlayışını barındırır.

1.8. Yeni Garipçi Şiir

Garip akımının ironik sokak dilini şiir dili yapan bu şiirin öncüleri Akgün Akova, Oğuzhan Akay ve Sunay Akın gibi şairlerdir.

2. ADNAN ÖZER'İN ŞİİRLERİNDE MAHALLE İMGESİ

Bir şehrin bir kasabanın, büyükçe bir köyün bölündüğü parçalardan her biri olarak tanımlanan mahalle; içinde hayatı ve onun her anını barındırmasıyla da bir bakıma kocaman bir ev'dir. Ve ev'in halleri hemen her yönüyle mahallede kendini gösterir. Adnan Özer, şiirlerinde mahalleyi genel olarak bu ev'in oturma odası olarak görür. Onun şiirlerinde mahalle, diridir, canlıdır, renklidir, sevimlidir ve hep yoksuludur. Şiirlerinde otobiyografik göndermelere sıkça başvuran şair, Batman'dan Trakya'ya; İstanbul'dan Küba'ya ve daha birçok ülkeye gidip gelmiş, buralarda yaşamış, sokağın ve mahallenin sesini dinlemiştir. Adnan Özer'in şiirlerindeki mahalle çok kültürlülüğü ifade eder. Birlikte yaşamının en yalın hali görülür şairin mısralarında. Ve mahalle şairin kendisidir. Aynasıdır. Hem hayatın, hem şairin.

*"nereden gelsem
çıkıyorum bu aynalar sokağına
göçmen yüzüm
tez ayaklarımla" (Özer, 2001).*

Kederin kaderidir mahalle, Özer'in şiirlerinde. Kenardır. Kıyıdır. Uzaktır. Sestir. Nefestir. Hayatın kalbinin attığı yerdir. Yorgun ve yoksul kalplerin yaşam evrenidir.

"adımlarım
bir yere götürmüyor artık beni
yağmur saralı bir dilenci
devriliyor ardımsıra
yürüdüğüm her sokak
duvarlaştırıyor kendini
ellerim
eriyorlar bir bahçede
kopuyor küpelerin halkası
kemerlerin tokası" (Özer, 2001).

Sosyolojik bir laboratuardır Adnan Özer'in şiirlerindeki mahalle. Gözlemcidir şair. Uzaktan bakmaz ama. İçindedir mahallenin, içinde kalır, içinden bakar, içinden yaşar adım adım. Karnavaldır şair için mahalle. Toplumun sosyo ekonomik açıdan kısıtlı olan semtlerinde, hayatın eğlencesini görür şair.

"kenar mahalle sokakları yürüyor
kır kaçkınlarının torna edilmiş folkloru
göbek havaları, arabesk şarkılarla
kentin yönetim merkezine
ve çingenelerin dalgacı peygamberi
arıyor yitirdiği kitabını çöplüklerde" (Özer, 2001).

Patetik ve trajik karakterler Adnan Özer'in şiirlerinde dikkat çeker. "Trajik", kaçınılmaz kadere isyan eden karakterin bu tercihi nedeniyle çektiği acıyı anlatması olarak tanımlanan patetik, aynı zamanda doğumuyla hayata kıyından başlayan, kimi zaman yetim ve öksüz, çoğu zaman korumasız ve masum, ezilmiş, ötelenmiş, ötekileşmişin kabullendiği bu "mecburi" acıyı anlatır (Gürbilek, 2008). Alt kültüre ait olmanın duygusuyla birlikte hayatın kimi zaman acı ve kedere dönüştüğü anları yalnızlığıyla bastıran şair, acısını, kederini mahallesinin tozunda, toprağında dindirir.

"bana ıslık çalmak ve titremek yasak
vedalaştım artık küçük yüreğimle
insanların çekildiği sokaklarda tepiniyorum
insanlığımı
yazı anlatan yoksul şarkılarla eşeliyorum toprağı" (Özer, 2001).

Adnan Özer'in şiirlerindeki mahalle yeşildir, ait olduğu kentten apayrı bir hayata sahiptir. Doğayla barışıktır. Toprak kokar, toz olur, çiçekler açar, sarmaşıklar süsler bu mahalleyi. Şair, bir tercih olarak, kenarda durur ve mahallesini de kendisiyle birlikte kenar'a taşır.

"Rayiha bahçelerinden gelirim;
burada, bu yanık mahallede
'adını aşk koydular içimdeki kederin!'
Öyle kenardayım ki eğrildi kaşlarım.
Yürürüm güller sarkan duvarlar boyunca.
Arsız değilim sinem açık olsa da;
ne eşiğinde gölgem olur,
ne avlusunda tuz kırarım,
geçerim bana sürgülü kapılardan." (Özer, 2001).

Adnan Özer'in ağırlıklı olarak Trakya şiirlerinde gördüğümüz izlenimci şiir özelliği Taşlıtarla'dan I-II şiirlerinde, mahalle sakinlerinin günlük hayat yansımalarının anlatımında da görülür. Bu şiirlerin bir

diğer özelliği de kenar mahallenin merkez'e olan isyanının bu şiirlerde öfkeye dönüşmesi, hatta alt kültür kompleksinin şiddetli bir nefrete evrilmesidir. Diğer mahalle şiirlerinde her şeye rağmen bir kabulleniş varken ve mahalleli kendi gerçekleriyle barışırken, sürüp giden yoksul yaşamlarından kimi zaman huzur ve mutluluk da devşirenken bu şiirlerde derin bir hınç ve kızgınlık vardır.

*"Atlar kentin öbür yakasına geçmez
çünkü kentin öbür yakasında
çilekli dondurma kuyruğuna giren teba
atların ağzından sülük almayı
yelesinden yaban mercimeği yolmayı bilmez" (Özer, 2001).*

Kentin öbür yakası "karşı mahalle"yi temsil eder. Atlar ise "bu yaka"yı, yani şairin mahallesini. Bu karşıtlık, temelinde herhangi bir ideolojiyi barından bir karşıtlık değildir. Varsıllık-yoksulluk denklemine bir karşıtlıktır. Şiirde altkültür'ün kendini, kendi gerçeğini "karşı mahalle'nin yüzüne vurması görülür. Altkültür bu şiirde bir karşıkültür'ün sesi ve öfkesidir. Altkültür, sadece bir "karşı kültür" değildir elbette. Ancak bir insan grubunun daha geniş topluma olan bilinçli bir karşıtlığı söz konusuysa (bu dizelerde olduğu gibi) bu şekilde de tanımlanabilir (Jenks, 2007).

*"Ah, ne saman sersemi atlarız biz
ne darı dişleği
hergele meydanlarında
Bayburt bıyıklı hergeleler
Hazırlayın koku şişlerinizi
sürününün bizi durduracak spray'i
kırdık işte
kişnemeler ilâhisinde adı geçen
çarlık menteşeli ahur kapısını
Atlar kentin öbür yakasına geçmez
bu kente yeşil mermer çeken atlar" (Özer, 2001).*

İnsanlar, öz kültürel gerçeklikleriyle anlamlandıramadığı durumları saçma veya tuhaf, anlamsız olarak değerlendirebilir. Çiklet ve gazoz kapağı, "bu yaka mahallesi" için anlamsızdır, saçmadır. Onların dinlediği şarkıların bile bir değeri, bir anlamı yoktur.

*"şimdi hergele meydanlarında koşturmaktalar
Bebek'te, bağdat street'de ise
Amerikan çikletleri ve gazoz kapakları
'endless love' şarkısı gibi
yaşarken hayatımızı
sınırlar ki atlar gerçekten yüzmeyi bilmez" (Özer, 2001).*

Altkültürün karşı kültürü biraz da küçümsediği, alaya aldığı görülmektedir. "Bu yaka", "karşı yaka"yla herhangi bir iletişim, etkileşim halinde değildir. Farklı kültürlere sahip topluluklar arasında etkileşim ve anlam aktarımları, yabancıların algılanması, açıklanması ve kültürel farklılıkların gözetilmesi gibi konuları kapsayan kültürlerarası iletişim (Kartarı, 2006); Adnan Özer'in şiirlerinde tamamen kopmuştur. Bu kopuşta merkezin kendine has sınırlarının olması ve bu sınırların varlığı dışlama ve dahil etme gibi sosyal süreçlerin varlığıyla ilintilidir (Barth, 2001).

*"Ah, ne saman sersemi atlarız biz
ne buğday budalası
çarşaf kirleten*

*utancın faytonuna binen
Almus'lu taş kırıcıları
Biber döğeri, lastik çekeriz
ola ki, bir gün öbür yakaya da geçeriz
ve kötü büyünüzü ancak biz bozarız
ey karşıdakiler!" (Özer, 2001).*

Adnan Özer'in şiirlerindeki en öfkeli mahalle buradadır. Altkültür kompleksi bir isyandan öte "karşı mahalle"ye karşı bir nefrete dönüşür. Şair, gerçeğin kendi mahallesindeki lastik kokusu olduğunu, karşı mahalleninse ancak bir çırpıda bozulabilecek bir büyüden, bir yanılmadan ibaret olduğunu ifade eder. Kendi nihilizmini unutup karşıyı yok sayma üzerine kendi varlığını konumlandıran "bu yaka" sakinleri, ilk fırsatta karşıya geçip onları yerle bir etme niyet ve isteğindedirler.

İkinci şiirde şair, o öfkeli ve kompleksli mahalleden ayrılıp kendi yalnızlığına ve bu yalnızlığın dinginliğine geçiş yapar. Yine şairin dilinde bir karşıtlık vardır. Benim sevdiğim, diye başlayan mısralar, sevmedikleri üzerinden kendi sevdiklerini dile getirir. Yine izlenimci bir yapıya sahip bu dizelerde doğa, insan ve çevre şairin yalnızlığına oldukları gibi dahildirler.

*"Benim sevdiğim şeyler
daracak Çiçeklitepe Sokağı'nda:
küp şekeri taşlarla boğuşan zaman,
gölgeler ve güneş:
sıçrayan hurlaşan kediler,
omuzlarında hırkalarla
yaşlı kartallara benzeyen ihtiyarlar." (Özer, 2001).*

Özer'in mahallesindekilere dahil değildir şairin yalnızlığı. Şair, kendi mahallesinin gerçeğinin farkındadır. Kendi kaderinin mahallesinde kedere dönüştüğünün de bilincindedir. Ancak dikkat çeken husus, hiçbirini "kendisi" sine dahil etmez şair. İç'ine almaz. O, kendi göçebeliğinde kimi zaman doğaya, kimi zaman sokağa sığınır. Tozuna toprağına döker içini. Tanır mahallesindeki herkesi. Ama bu, çoğu zaman kısaltmaz aradaki mesafeyi.

*"Benim sevdiğim şeyler:
(yıkık yazlık sinemada)
bütün diğer mevsimler,
yağmurdan ve rüzgârdan aman bulup
hortlayan çekirdekler,
karanlıkta el gezdirmeler,
köşelerde oyalanmalar,
çiçek sulayışlar,
edali saç atışlar.*

*Benim sevdiğim şeyler:
damlarda güvercinlikler,
Belgin'in Gül Duvarı,
çocuk ıslıkları,
taklid iskete ötüşler,
İskeçe'den, Aydos'tan
hâlâ gelen mektuplar." (Özer, 2001).*

Adnan Özer, her ne kadar 80 Kuşağı içinde “toplumcu” bir şair olarak kabul edilmese de, şiirlerinde, özellikle incelediğimiz mahalle şiirlerinde karşımıza toplumcu, sosyalist bir şiir çıkar. Şair, kimi şiirlerinde mahalleyi bir ideoloji haline sokar. Ve dizeler, siyasi bir poetik bildiri niteliği kazanır.

*“Ne arıyorum çarşıda
tezgâhlardan düştü ellerim
ne alıp ne satmaya
uzun sokaklar düşlemek benim işim
yaza bakan, kireç boyalı
koştursun güneşin limondan atları
alkışlanarak
cırakların çürük lastik kokan
nefesleriyle” (Özer, 2001).*

Gerçeklik ve yaşanmışlıkla şiiri arasındaki bağı çok sıkı olan Özer, tıpkı Türk edebiyatında yaşamı ile sanatı arasında kuvvetli bir bağ bulunan yazarların başında gelen Orhan Kemal gibi (Bakır, 2017), şiirlerinde kendi yaşam gerçekliğinden beslenir. Kendi yaşam öyküsünden yola çıkan şair, tanıklık ettiği, bizzat yaşadığı pek çok olayı, durumu şiirlerine yansıtır. Özer’in mahalle şiirleri yaşanmışlıklarla doludur.

*“kafiler, kafiler
barbar Atilla'nın taylarıyla çekilen
şehirler kuruldukça
uğraklar yitiren kafiler*

*geçerler yine de
varoşlara sürtünerek geçerler” (Özer, 2001).*

Adnan Özer’in şiirlerindeki mahalle bir karnaval alanıdır kimi zaman. Herkesin içinde olduğu bir hayatı simgeler karnaval. Şairin şiirlerinde de mahalleli karnavalın içinde yaşar ve karnavalın yasaları yürürlükte olduğu sürece bu yasalara göre yaşarlar yani ‘karnavalesk’ bir yaşam sürerler. Karnavalesk yaşam bilindik ve alışlagelmiş düzeninden çıkmış bir hayat olduğu için de bir ölçüde ‘ters yüz edilmiş bir yaşamdır’, dünyanın tersine çevrilmiş tarafıdır (Çerezcioglu, 2015).

*“Benden kalan kağıttan bir kuş
yoksul çocukluğun sarı denizinde*

*Bengaldeş mahallesinde İstanbul'un
teneke minareli bir dini sevdim
Müezzini eski bir bitirim
Artık siz düşünün...*

*Az seslenmedik Sarayburnu'na:
Tarzan zor durumda!”(Özer, 2016).*

Özer’in şiirlerindeki mahalle imgesinde göçmenliğin izlerini görülür. Kendisi de bir göçmen olan şair, şiirlerinde “yurtsuz bir göçmen”i anlatır. Bu göçmen, işçi mahallelerinde yaşar, şehrin yoksulluğunu içine çeken insanların sokaklarında gezer. Atölye işçilerinin, köyden kente göç edip şehrin makineleri arsına sıkışanların kırık aynalarına bakar.

Adnan Özer, şairliğinin yanı sıra İspanyolca’dan yaptığı çevirilerle de edebiyatımıza büyük katkılar sağlamıştır. Şairin özellikle Latin Amerika dil ve edebiyatına hâkimiyeti, bu dildeki okumaları şiirlerine yansır. Bilindiği gibi 20. yy başlarında Latin Amerika’ da, özellikle Brezilya ile Karaipler’de zencilerin

sayısında büyük artış olmuştur. Bunun şiirde bir etki yaratması kaçınılmazdır. Bir *poesia negra* akımı doğdu. Bu akımın aşağı yukarı bütün şairleri beyazdı, ama zencilerin dil özelliklerinden yararlanarak bir Afro-Amerikan şiiri yaratmayı başardılar. Aynı zamanda toplumsal bir başkaldırı niteliğini taşıyan bu akımın en başarılı şairleri, Porto Rikolu Luis Pales Matos, Kübalı Nicolas Guillen ve Brezilyalı Jorge de Lima'ydı (Tamer, 1999). Adnan Özer'in mahalle şiirleri de bir nevi bir başkaldırı şiiri olarak "poesia negra" akımı şiirlerine benzetilebilir. Nitekim "mahallenin kurdu" olarak nitelendirilen Luis Pales Matos'un şiirlerine baktığımızda Özer'in şiirlerindeki mahalle imgesinin paralellik gösterdiği görülür.

"Eyüp servilerinin altında
gülleri ve ölülerini koklayan çocuklar
az içtiler çok içtiler geçti zaman
vardır fotoğrafları
-konsolsuz aynalara iliştirilen-
göçmen evlerinde
göçmen kahvelerinde" (Özer, 2016).

Göçmenler için bir yurttur Tuna. Bir ev, bir umut, bir hayal. Şairin göçmen mahallelerinde yaşayanlar, Tuna'yı özler, bekler, hisseder.

"Sorsanız onlara
Tuna Haliç'e dökülürdü
Çorlu kırından efil efil
Maça da gidilecek, keraneye de
Yanlarım ağrıyor tarih deyince,
tarih deyince sizler
ne içtik ne içtik ama... geçti zaman" (Özer, 2016).

Şiirlerinde nostaljik öğelere, göndermelere, değinmelere çok vermeyen Adnan Özer, bir semt şiiri olan Karagümrük'ü anlatan şiirinde nostaljiyle karışık bir aşığın iç çekişlerini anlatır. Aynı zaman Karagümrük üzerine bir güzellemedir bu şiir.

"Kaç gece indim Haliç'e yokuşundan
Bil ki vedadır bu eski berduşundan
Bir el salla, gitsin yolcu yolundan
Bensiz de çiseler yağmur Karagümrük'te" (Özer, 2016).

Adnan Özer'in şiirlerindeki mahallelinin bir altkültür kompleksinden kurtulamadığını ve kendisi dışında kalan varlıklı kesimi "karşı mahalle" olarak gördüğünü ve bu mahalleyle hiçbir şartta iletişim kurmadığı belirtilmişti. Adnan Özer, şiirlerinde yer verdiği toplumun alt tabakasını oluşturan, hayata alışmamış, yoksul, işçi ve emekçilerin ait olduğu sınıftan gelmektedir. Yaşamı da bu yoksul insanların mahallerinde geçen şairin şiirlerinde, bilinçli bir tercih olarak, sadece bu tabakanın yaşamını anlatması dikkat çekicidir. Adnan Özer'in şiirlerindeki insanlar, ekmek kavgasından yorgun düşmüş, her şey rağmen hayata tutunmaya çalışan kimselerdir. Bu nedenle, şairin bu şiirleri yaşanmışlıkların şiir diline yansıyan gücüyle daha bir etkili ve gerçekçidir.

"Çay küspesi kokan işsiz kahvelerinde
uyudum uyandım -İstanbul sisli.
Sabah olur cam ışımsız günler, haftalar...
Ergendim, hallaç oldum peykelerinde.
Dahası, ayna yanı yaylı çalgılar.
Soldum da sarardım -şarkılar hisli." (Özer, 2016).

Özer'in mahallesinde yaşıyanların kendileri gibi hayat yaşamayan varlıklı kesimleri, belli kalıplara yerleştirdiğini, onlarla ilgili ön yargılara sahip olduklarını, bu insanlara, hatta semtlere karşı hoşgörüden uzak oldukları, kendi kültürlerinin dışı kapalı ve dışı karşı katı ve şüpheli oldukları görülür.

*"Zeyrek altında daha sakalım seyrek...
Martılar size güzel, bize polyester.
Bize küf talazı helalar, perçemli rutubet.
Muşamba günlerdi, mehtabı kırık geceler...
Dahası, kelle başı dumanlı dağlar.
Andım da anmaz olaydım -takvimler isli.*

*Sabah olur gün ışımaz, bahtsız hanları.
Ocakçıların gözleri esrardan hünnap,
suskunluğun marpuçunda dudakları.
Sarhoşları var akşamlarla feryat." (Özer, 2016).*

Adnan Özer, yerelliği değil yerli olmayı tercih eder. Mahalle kavramına dönem şairleri arasında en çok yer veren isim olmasına rağmen, şiirlerinde yerel bir dil kullanmaz. Bu nedenle şair, yerelin hayatını, edebiyatın imkânlarıyla evrensel taşır. Bu tercihe uymayan birkaç şiiri vardır Özer'in. Bir parodi niteliği de taşıyan o şiirlerde şair, mahallenin dilini kullanır.

*"Tüyo verme Halilim
kuşu kenardan uçur
Hele bir güzelleşelim
motorüstü geç buyur*

*Trışkadan nağmeler
Yıldıztabya Kahveler..!*

*Kıztaşı'nda bir gece
dediler alem bitmiş
Gazı kökleme niye
bütün kelaavlar inmiş..."(Özer, 2016).*

Bir diğer mahalle dilini kullandığı şiir ise Sirkeci'de Roman Havası'dır.

*"Giydin de makosenleri
indin mi Sirkeci'ye..."*

*-Sirkeci şeker şerbet
cam kavanoz içinde.*

*Aldın mı kaynana şekeri
güllü kâğıtta yüz gram.*

*-Bahçekapı çaçadır
kızamık şekeriyle." (Özer, 2016).*

İşçi sınıfının çok fazla yer aldığı mahalle şiirlerinde şair, aynı zamanda çarpık kentleşmenin sorunlarına değinir. Gayesi sadece karnını doyurmak olan bu mahalle sakinleri, kendilerini yaşadıkları şehrin "ara elamanı" olarak görür. Daha önce incelenen şiirlerde gördüğümüz kendini ötekileştirme yine dikkat çeker.

"Haliç tepelerini biz tutmuştuk
Rüzgârımız vardı sağlı sollu
Fason çağanozlarıydık İstanbul'un:
Serpemeler, erken budamalar
Sabahın köründe atölyelere doğru..."

Kutu kutu penye, orda bir Yeşildirek
Merserize sarardı Zeytinburnu
Ara elemanlarıydık İstanbul'un:
Tırtıllar, haftalıkçı kesikler
Kalfaları üflenti, ustaları alikollü." (Özer, 2016).

SONUÇ

80 Kuşağının usta isimlerinden Adnan Özer, şiirlerinde mahalleyi anlamsal derinliği yüksek imgelere dönüştürür. Kimi zaman mahalle, kimi zaman sokak kelimelerini kullanan şair, hayatın kıyısında yaşayan, merkezden uzak hayatların yoksullukla yoğrulmuş gerçekliklerini anlatır. Mahalleyi, mahalle kültürünü, gündelik hayatı şiirin imkânlarıyla canlandıran Özer, aynı zamanda şiirlerinde sosyolojik katmanları ele alır. Kenar'ın kaderini kedere dönüştüren şehrin, arka sokakları, tozlu mahalleleri, işçilerin arabesk şarkıları şairin şiirlerinde yer bulur.

Şiirlerinde mahalle, sokak kelimelereri yoksul bir yaşanmışlığın izlerini taşıyan şair, altkültürün isyanını, öfkesini ve hatta kimi zaman nefretini dile getirir. Şairin mahallelerinde tek kültür vardır, tek düze yaşam, tek ses: yoksulluk. Bu açıdan İkinci Yeni şiirinde sokağı imge olarak en çok kullanan Cemal Süreya'nın Sokak şiirlerinden ayrılır Adnan Özer. Süreya'nın şiirlerinde birbirinden çok farklı hayatların ve durumların yan yana yaşandığı mekânlar, iken sokak (Işık, 2014); Adnan Özer'de zıtlık oluşturabilecek, çatışma çıkarabilecek farklılıklar, çeşitlilikler yoktur. Henüz şehirleşmemiş mahalleler, tozuyla toprağıyla Adnan Özer'de.

Mahalleler, isimlidir çoğu zaman Adnan Özer'in şiirlerinde. Bu tercih, oradaki yalnızlığı, sahipsizliği de gösterir. Kimi zaman da bir semtin adıdır şiirlerinde, Karagümrük, Eyüp, Taşlıtarla... Tasvirlerle pek raslanmaz Özer'in mahalle şiirlerinde. Birebirdir anlatılan. Araya edebiyatı dahi koymaz şair. Gerçektir her şey. Her yönüyle.

Göçmenlik, yoksulluk, isyan, dikkat çeker şairin mahalle şiirlerinde. Özer'in mahallesi tüm yoksulluğuna ve acısına, isyan ve öfkesine rağmen yeşildir, renklidir, canlıdır. Tozlu yollar, sarmaşıklarla örtülü uzun duvarlarla kadim bir şehrin mahallesi değil, şehirden bağımsız kendi gerçekleriyle yoğrulan "bağımsız bir coğrafi bölge" dir.

Adnan Özer'in mahalle temalı şiirlerinde sosyalist, toplumcu bir bakış açısı vardır. Fabrika işçileri, atölye çalışanları, dilenciler, sokak hovardaları, deliler, kabadayılar, kimsesiz isyankârlar tüm ayrıntılarıyla kendine yer bulur şairin şiirlerinde. Bir nevi Orhan Kemal'in romanlarındaki hayatların şiirde can bulmasıdır Özer'in dizeleri. Sınıfsal farklılıklar, dumanlı kahvehaneler ve buralardan yükselen acılı nağmeler duyulur bu dizelerde.

KAYNAKÇA

1. Adnan Özer Eserleri

1.1. Kitapları

Özer, Adnan (2001). *Rüzgâr Durdurma Takvimi*. İstanbul: Everest Yayınları.
----- (2016). *Yol Şarkıları*. İstanbul: Everest Yayınları

2. Referans Kaynaklar

Aktaş, Şerif (2002). *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
Alkan, Erdoğan (2005). *Şiir Sanatı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Asiltürk, Bâki (2006). *1980 Kuşağı Türk Şiirinin Poetikası*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.

- (2006). *Hilesiz Terazi Şiir Yazıları*. İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- (2013). *Türk Şiirinde 1980 Kuşağı*. İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Atakay, Kemal (2004). "İmge", *Kitap-lık*, Aylık Edebiyat Dergisi, Sayı: 74.
- Aykut, Çerezcioglu (2015). Karnavalesk Bağlamında Müzik Retorika. *Folklor/edebiyat*, cilt:21, sayı:81, 2015/1.
- Bakır, Sinan (2017). Yoksulluk ve Gerçeklik Bağlamında Nilay Özer Şiiri. *Türk Dili*, Şubat 2017 Yıl: 67 Sayı: 782.
- Barth, Fredrik (2001). *Etnik Gruplar ve Sınırları*. (Çev:A. Kaya ve S. Gürkan). Ankara: Bağlam Yayıncılık.
- Cebeci, Oğuz (2004). *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*. İstanbul: İthaki Yay.
- Çelikörs, Sefa (2019). *Mustafa Özçelik'in Şiirlerinde İmge*. Kırşehir: Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Durmuş, Mithat (2011). "İmge-Sembol Kavramlarını Yorumlama Projesi ve Melih Cevdet Anday Şiirlerinde İmge", *Turkish Studies*, Volume 6/3, Summer, s. 745-762.
- Salman, Yurdanur (2003). Dilin Düşverini: Eğretileme. *Kitaplık*, S. 65 Ekim, s. 53-56.
- Gürbilek, Nurdan (2008). *Mağdurun Dili*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Işık, Rukiye (2014). Cemal Süreya Şiirinde Sokak. Karaman: *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (Özel Sayı II): 138-145, ISSN: 2147 - 7833.
- Jenks, Chris, (2007). *Altkültür: Toplumsalın Parçalanışı*. Çev. Nihal Demirkol. İstanbul: Ayrıntı
- Kara, Aydoğan (2014). *1980 Kuşağı Türk Şiirinde Poetik Bir Yönelim Olarak Gelenekçilik*. Kırşehir: Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kartarı, Asker (2006). *Farklılıklarla Yaşamak: Kültürlerarası İletişim*. Ankara: Ürün Yay.
- Koçak, Orhan (1995). *İmgenin Halleri*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Korkmaz, Ramazan (2002). *İkaros'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı*. Ankara: Akçağ Yay.
- Küçüköner, Mustafa (2007). İmge Ve Bellek İlişisine Bir Bakış . *Sanat Dergisi* , 0 (12),79-82.
- Moran, Berna (2010). *Edebiyat Kuramları Ve Eleştiri*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ökeli, Hande (2014). *Kültürlerarası İletişim Bağlamında Bir Altkültür Grubu Olan Çerkeslerin Hâkim Kültürle İletişimi*. Eskişehir: Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Salman, Yurdanur (2004). İmge, Zor Yakalanır Bir Görselleştirme, *Kitap-lık*, Aylık Edebiyat Dergisi, Sayı: 74.
- Tamer, Ülkü (1999). *Çağdaş Latin Amerika Şiir Anatolojisi*. İstanbul: YKY.
- Yılmaz, Mehmet (2006). *Modernizmden Postmodernizme Sanat*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Yüce, Tahsin (2008). *Yapısalcılık*. İstanbul: Can Yayınları.
- Yüksel, Ayşegül (1995). *Yapısalcılık ve Bir Uygulama*. Ankara: Gündoğan Yayınları.